

Hand out - Werken aan cultureel vermogen Voor educatie- en participatieprofessionals



klik op de afbeelding voor video

Waar gaat het over?

Cultureel Vermogen is een nieuwe manier van kijken naar cultuureducatie en -participatie. Het biedt een frisse blik op de betekenis en inrichting van ons werk, en de samenwerking met anderen.

*Nieuw
referentiekader*

Uitgangspunt

Iedereen die werkt aan cultuureducatie en -participatie, is bezig met verschil maken. Wij noemen dat hier: *het versterken van cultureel vermogen*. We vertellen wat we daarmee bedoelen en hoe dat kan werken

Verskil maken

Ontmoeting

Cultureel vermogen groeit door culturele interactie. Het *mogelijk maken van culturele ontmoeting* is dus het eerste wat we moeten doen.

Ontmoeting mogelijk maken

Uitdagende ervaringen

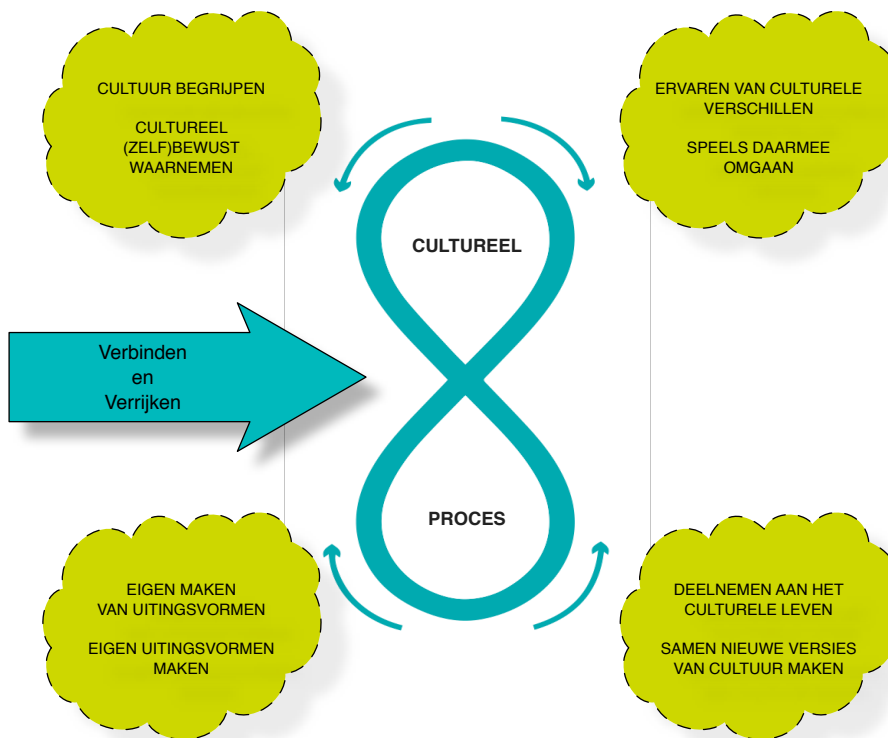
Maar niet zomaar elke ontmoeting maakt verschil. Om cultureel vermogen te laten groeien zijn uitdagende culturele ervaringen nodig waarmee de verbeelding wordt aangesproken. Het versterken van cultureel vermogen betekent dus: *de verbeelding van mensen aanspreken door het arrangeren van uitdagende culturele ervaringen*.

*Verbeelding
uitdagen*

Werken aan Cultureel Vermogen

Hoe kun je het arrangeren van uitdagende culturele ervaringen inrichten en het gesprek hierover voeren? Wij stellen voor om dat te doen aan de hand van deze lemniscaat:

Lemniscaat



De lemniscaat verbeeldt het proces waarin mensen leren om cultureel te communiceren, waarin zij leren zichzelf en elkaar cultureel te verstaan. Er zijn vier ingrediënten nodig om dat proces steeds gaande te houden: *ontdekken wat cultuur is en hoe je er zelf door wordt gevormd; ervaren dat anderen 'anders' kunnen zijn; ontdekken hoe je je cultureel kunt uiten; samen met anderen nieuwe cultuur maken.*

Vier ingrediënten

De kunst van het arrangeren

Cultureel vermogen versterken betekent dus: voor alle mensen culturele uitdagingen arrangeren, in de breedte en in de diepte. Dat is niet eenvoudig, want wat voor de één bekend terrein ('maat') is, kan voor de ander juist een te grote 'onmaat' zijn. Zo bezien is het zorgvuldig arrangeren van uitdagende ervaringen de kernopdracht van educatie- en participatieprofessionals. Verrassing, schok of verbazing kunnen net zo goed deel zijn van dat arrangement als herkenning, verbondenheid of ontroering

Arrangeren

Maat en onmaat

Wat verandert er dan in je werk?

Werken aan cultureel vermogen betekent: *verbinden en verrijken*.

Verbinden doe je door aan te sluiten bij de culturele ander (de samenwerkingspartner, het publiek, de context, de opdrachtgever, de leerling) én door anderen cultureel met elkaar in contact te brengen.

Verrijken doe je door uitdagende culturele ervaringen te arrangeren. Daarbij houd je steeds de vraag scherp: Welk verschil maak ik?. Vragen die je jezelf stelt zijn dan: Groeit het cultureel zelfbewustzijn? Groeit het speels kunnen omgaan met verschillen? Groeit het eigen maken van nieuwe uitingsvormen? Groeit het samen nieuwe vormen van cultuur maken?

Verbinden en verrijken

Toetsstenen

Rolverdeling, context en samenwerking

Ieder die op dit proces is aangesloten, draagt er op een eigen manier aan bij. Zo zal een consulent anders 'aansnijden' dan een schooldirecteur, en een jongerenwerker anders dan een maker. Het fijne is dat de lemniscaat voor elk primair proces houvast kan bieden. Zie voorbeelden in Bijlage 1.

Rollen

Maar de lemniscaat kan, denken wij, ook werken om rollen en taken te verdelen *tussen* betrokkenen. Dat is belangrijk, omdat het cultureel vermogen van mensen niet op één plek groeit, maar op verschillende plaatsen en in steeds wisselende contexten. Afstemming is dus belangrijk. En daarvoor is een gezamenlijk vocabulaire essentieel.

Afstemming

Vocabulaire

Een belangrijk winstpunt daarvan is - tot slot - dat kunst en cultuur, educatie en participatie, cultuur en onderwijs in één frame kunnen worden geplaatst, waardoor een integrale aanpak mogelijk wordt.

*Voorbij
polariteiten*

Meer weten?

Kijk op www.lkca.nl/cultureelvermogen

Daar vind je ook een hand out [korte kennismaking](#) en een hand out voor [beleidsmakers en bestuurders](#)

Bijlage 1. Doorkijk naar de praktijk

Makers / kunstenaars

Kunstenaars dragen het autonome artistieke maakproces dicht aan het hart. Daarin onderscheidt de kunst zich van entertainment.

Cultureel Vermogen biedt een aanknopingspunt om te reflecteren op de *maatschappelijke* betekenis van het werk: een kunstenaars-*mindset* die is gericht op het betrekken van de wereld in je werk, en je werk in de wereld. Voor sommige kunstenaars is dat vanzelfsprekend, voor anderen een grote stap.

Kunstdocenten

De traditionele kunstdocent is bovenal specialist in het overbrengen van het vak. Wat verandert er als je Cultureel Vermogen als referentiekader neemt voor je werk?

Om te beginnen betrek je de leernisscaat op jezelf: je kent dus je eigen culturele 'imprint' en je kunt met de beperkingen daarvan omgaan. In de relatie met je leerling open je steeds een 'vrije leerruimte'⁴ waarin je de *culturele ander* als vertrekpunt neemt. Je zoekt aansluiting voor het openen en verdiepen van verbeelding en je opent mogelijkheden om samen nieuwe cultuur te maken. Zo houd je steeds het culturele proces van je leerling gaande.

Een belangrijk onderdeel van je professionele ontwikkeling is dat je steeds je 'gereedschapskist' aanvult en die steeds beter adaptief gebruikt. Daarin wordt ook je eigen cultureel vermogen weerspiegeld en gevoed.

Podia en evenementen

Een directeur of programmeur van een podium of festival is tegenwoordig meer en meer een ondernemer die een balans zoekt tussen inverdiene met amusement en het brengen van maatschappelijk relevant (maar minder populair) aanbod.

Dat perspectief verschuift als je Cultureel Vermogen als kader neemt voor je werk. Je wordt nu de *intermediair* bij uitstek. Je bent *matchmaker* die bij elke(!) uitvoering heel bewust en precies de uitdagende ervaringen modereert voor alle bezoekers. Je weet dus altijd wie er bij je in de zaal zit en wat die mensen meemaken. Je zorgt ervoor dat iedere bezoeker passend wordt uitgedaagd en verrast. Dat kan zijn door uitgekende marketing, maar het kan ook door slim programma's te combineren. Je ontwikkelt tools en strategieën om daar greep op te krijgen.

Beleidsmedewerkers

Het traditionele cultuurbeleid kent van oudsher twee doelen: 'bruisen' en 'mee-doen'. Met het veld worden daarover vooral kwantitatieve afspraken gemaakt. Dat verandert als je Cultureel Vermogen als referentiekader neemt.

Het cultuurbeleid gaat zich dan minder richten op wat cultuur *is* en meer op wat cultuur *doet*. De 'basiseenheid' van het beleid verandert dan van product naar *ontmoeting*. De rol van de overheid verschuift van controleur naar spelverdeler. De grondtoon van de subsidierelatie verschuift van verantwoording naar verantwoordelijkheid en van opdrachtrelatie naar co-creatie.

De beleidsmedewerker is in die nieuwe relatie een partner die helpt het gemeenschappelijke doel van het versterken van cultureel vermogen in de lokale samenleving voor *alle* inwoners mogelijk en grijpbaar te maken.

Uitdagingen voor organisaties

De Amerikaan Mark Moore heeft een interessant model ontwikkeld voor het inrichten en sturen van non-profit organisaties. Zijn *Public Value Triangle* laat zien dat het creëren van publieke waarde vraagt om het in balans houden van organisatiekracht, draagvlak en waardecreatie. De werkgroep Cultureel Vermogen is bezig met het ontwerpen van een soortgelijk kader voor het organiseren van Cultureel Vermogen: de *Cultural Capability Triangle*. Binnenkort komen we daarop terug.

Cultureel Vermogen is *open source*: het wordt in de praktijk verder ontwikkeld door gebruikers. Deze handreiking staat dus open voor reactie, verbetering en commentaar.

Vragen?

Zie www.lkca.nl/cultureelvermogen-faqs voor veelgestelde vragen. Staan niet alle vragen erbij of is iets niet duidelijk? Laat het ons weten.

Meer lezen?

- A.N.D. (A New Direction): *Creative Ecosystems*
- Bauman, Z.: *Culture in a Liquid Modern World* (2011)
- Belfiore, E. & Bennet, O.: *The Social Impact of the Arts* (2008)
- Benington, J. & Moore, M.: *Creating Public Value* (2011)
- Bunnik, C.: *Naar waarde gewogen* (2011)
- Biesta, G.: *Het prachtige risico van onderwijs* (2015); *Door kunst onderwezen willen worden* (2017)
- Cleveringa, S. (CAL-XL): *Cultuur nieuwe stijl* (2012)
- Drion, G.: *De waarden van sociaal-liberaal cultuurbeleid* (Boekman 95); *De waarde van cultuureducatie* (Boekman 109); *Cultureel Vermogen* (LKCA, 2018)
- Gielen, P. (e.a.): *De waarde van cultuur* (2014)
- Haanstra, F.; *Authentieke cultuureducatie* (C&E 31, 2011)
- Hargreaves, I & Hartley, J. (eds): *The Creative Citizen Unbound* (2016)
- Heijnen, E.: *Remixing the Art Curriculum* (2015)
- Holden, J.: *The Ecology of Culture* (2015)
- LKCA: *Cultuur in de kanteling* (2015)
- Nussbaum, M.: *Mogelijkheden scheppen* (2012)
- Sen, A.: *Development as Freedom* (1999)
- Sennet, R.: *The Craftsman* (2008)
- Van Maanen, H.: *How to Study Art Worlds* (2005)
- Van Heusden, B.: *Cultuur in de Spiegel* (2010); uitwerking SLO (2014)
- Van Heusden, B. & Gielen P. (eds): *Art Education Beyond Art* (2014)
- Wilson, N. & Gross, J. (e.a.): *Towards Cultural Democracy* (2017), *Caring for Cultural Freedom* (2019)